

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

Kyllä

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Eduskunta ja ministeriöt

Yleiset huomiot esityksestä

Fortum kannattaa avoimuusrekisterin perustamista Suomeen. Aktiivinen vuoropuhelu päättäjien ja muiden yhteiskunnallisten vaikuttajien kanssa on tärkeä osa Fortumin päivittäistä työtä. Tavoitteenamme on edistää avointa, läpinäkyvää ja kaksisuuntaista vuoropuhelua eri sidosryhmien kanssa. Fortum viestii edunvalvontatavoitteistaan ennakoivasti ja läpinäkyvästi. Edistämme edunvalvonnan läpinäkyvyyttä ja tuemme läpinäkyvyyttä edistävää sääntelyä.

Mietinnön mukaan avoimuusrekisterin tarkoituksena ei ole estää yhteiskunnallista vaikuttamista ja vuoropuhelua, vaan tehdä siitä nykyistä avoimempaa ja kannustaa sekä hyvien edunvalvonta- että kuulemistapojen noudattamiseen. Kuten mietinnössä todetaan, suomalainen konsensusdemokratia on johtanut päätöksentekokulttuuriin, jossa virkamiehet ja poliitikot kuulevat aktiivisesti erilaisia sidosryhmiä ja pyrkivät sovittamaan näiden näkemyksiä yhteen. Fortum pitää tärkeänä, että tämä avoin valmistelu- ja päätöksentekoprosessi jatkuu, eikä avoimuusrekisterin käyttöönotto vähennä valmistelijoiden ja päättäjien halukkuutta tavata eri sidosryhmien edustajia, tai päinvastoin. On keskeistä, että avoimuusrekisteri ennemmin lisää ymmärrystä edunvalvonnan tarpeelle tärkeänä osana demokraattista päätöksentekoprosessia, kuin kriittisyyttä edunvalvontaa kohtaan.

Mietinnössä olisi ollut tarpeen avata lobbauksen kaksisuuntaisuutta tarkemmin. Kuten Lobbauksen nykytila Suomessa -tutkimuksessa todetaan, lobbaus voi palvella myös päätöksentekijää.

Lobbauksen ymmärtäminen ainoastaan yritysten pyrkimyksenä vaikuttaa toimintaympäristöönsä ja kilpailukykyynsä tai järjestöjen pyrkimyksenä ajaa asiaansa, jättää ulkopuolelle joitain näkökulmia. Lobbari voi olla päätöksentekijälle resurssi, jolta saa tietoa ja näkökulmia. Esimerkiksi Fortum haluaa tarjota asiantuntemuksensa päätöksentekijöiden käyttöön.

Hallinnollisen taakan on pysyttävä kohtuullisella tasolla avoimuusrekisterin käyttöönotossa. On hyvä, että vaikuttamistoiminnan raportoinnissa pysyttäisiin yleisellä tasolla. Fortum pitää eduskuntaa ja ministeriötä tarkoituksenmukaisena soveltamisalana avoimuusrekisterille, sillä rekisterin keskeinen tehtävä on näkemyksemme mukaan avata lainsäädäntö- ja budjettiprosesseihin liittyvää vaikuttamistyötä. Kuten mietinnössä todetaan, tutkimustenkin valossa lobbausta eduskuntaan ja ministeriöihin pidetään olennaisimpana. Lobbauksen nykytila Suomessa -tutkimuksen mukaan virastoja ei vaikuteta lobbaavan kovin paljon. Tutkimuksen kyselyssä suurin osa lobbareista ei pitänyt virastojen lobbaamista tärkeänä, ja virastojen virkamiehet vastasivatkin yhteydenpitoa heidän ja lobbareiden välillä tapahtuvan hyvin vähän.

Edellä kuvatun perusteella on myös tärkeää, ettei sääntelyä uloteta kaikkeen mahdolliseen vuoropuheluun päättäjien ja intressitahojen välillä. Perusteluissa on selkeämmin todettava, että toimintailmoitukseen kirjattavien yhteydenpitojen on liityttävä lainsäädännön ja budjettipäätösten valmisteluun.

Vaikuttamistoiminnan neuvontaa koskevat määräykset jäävät osin epäselviksi mietinnössä. Mietinnön mukaan soveltamisalaan kuuluu myös muu neuvonta kuin ilmoitusvelvollisen yhteydenpito asiakkaansa puolesta vaikuttamistoiminnan kohteisiin. Neuvonnasta tulisi tällöin ilmoittaa neuvonnan aiheet ja neuvonnan kuvauksessa tulisi lisäksi käydä ilmi, miten se liittyy asiakkaan vaikuttamistoiminnan harjoittamiseen.

On otettava huomioon, että vaikuttajaviestintätoimistot ja muut konsulttiyritykset voivat tehdä monenlaista edunvalvontaan liittyvää yhteistyötä yritysten ja järjestöjen kanssa, aina suorasta vaikuttamistoimista erilaisiin taustaselvityksiin. Kuten mietinnössä todetaan, viestintätoimistot toimivat enemmän asiakkaidensa neuvonantajina kuin varsinaisen lobbaustyön tekijöinä. Kaiken neuvonnan sisällyttäminen soveltamisalaan ei ole näkemyksemme mukaan tarkoituksenmukaista. Selkeintä olisi, jos muun neuvonnan osalta soveltamisalaan sisällytettäisiin vain neuvonta, jonka osalta asiakkaan tulee ilmoittaa aiheet rekisteriin.

Neuvontaa koskevat määräykset tarkoittaisivat myös, että liikesalaisuuksiin kuuluvia asioita olisi mahdollisesti julkaistava jatkossa. Avoimuusrekisterin jatkotyössä on tarkasteltava tarkemmin avoimuusrekisterilain suhdetta yksityisoikeudelliseen sopimussalaisuuteen. Liikesalaisuuksien suojeleminen on myös otettava huomioon ilmoitusvelvollisille laadituissa ohjeissa.

Mietintö korostaa yritysten ja järjestöjen ammattimaista lobbaustoimintaa. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden näkökulmasta myös muiden tahojen vaikuttamista päätöksentekoon tulisi tarkastella laajemmin kuin mitä mietinnössä on tehty. On huomattava, että päätöksentekoon vaikuttaa laaja joukko muita toimijoita, kuten eri lakeja soveltavat viranomaiset, joiden rooli päätöksentekoprosessissa jää osittain epäselväksi tai pimentoon mietinnössä. Soveltamisalan ulkopuolelle jää ymmärtääksemme paljon toimijoita, kun toiminta liittyy heidän lakisääteisiin velvoitteisiinsa, myös vaikka nämä kävisivät keskustelua aloitteista valmistelijoiden ja päättäjien kanssa virallisten kuulemisten ja lausuntopyyntöjen ulkopuolella. Tutkijoiden ja muun muassa päätöksenteon tueksi perustettujen erilaisten paneelien roolia ei myöskään avata riittävästi mietinnössä.

Vaikka mietinnössä on kiitettävästi pyritty avaamaan eri velvoitteita, uuden rekisterin käyttöönottoon liittyy paljon tulkintakysymyksiä. Tämän takia on tärkeää, että lakiesityksessä mainittu Valtiontalouden tarkastusviraston tarkentava ohjeistus saadaan riittävän ajoissa ennen lain voimaantuloa. Eri sidosryhmistä koostuvan neuvottelukunnan toiminta tulisi myös aloittaa ennen rekisterin käyttöönottoa. Neuvottelukunnan tehtäviin tulisi myös kuulua osallistuminen tarkentavien ohjeiden laadintaan, kommentointiin ja kehittämiseen, hyvän edunvalvontatavan laadinnan ja muiden mietinnössä mainittujen tehtävien lisäksi.

Lisätietoja: Fredrik Blomfelt, ESG-päällikkö, Yhteiskuntasuhteet (fredrik.blomfelt@fortum.com, 040 705 7389)

Blomfelt Fredrik
Fortum Oyj